

Leea Hakkarainen

MITÄ SILMÄNI NÄKEVÄTKÄÄN?

Kirjan kannet visuaalisena paratekstinä

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta
Kandidaatin tutkielma
Huhtikuu 2021

TIIVISTELMÄ

Leea Hakkarainen: Mitä silmäni näkevätkään? – Kirjan kannet visuaalisena paratekstinä
Kandidaatin tutkielma
Tampereen yliopisto
Kirjallisuustieteen tutkinto-ohjelma
Toukokuu 2021

Tutkielma käsittelee neljän suomalaisen naisen kirjoittaman tai toimittaman teoksen kansien visuaalisia keinoja hyödyntäen Gerard Genetten paratekstioteoriaa. Teokset ovat Anu Kaajan *Katie-Kate* (2020, Teos), jonka kannet on tehnyt Jenni Saari, Inka Rantakallion ja Linda Strandin toimittama *Kuka kuuluu? – Kirjoituksia hiphopista ja feminismitä* (2021, Kosmos), jonka kannet on tehnyt Kiia Beilinson, Emmi-Liia Sjöholmin *Paperilla toinen* (2020, Kosmos), jonka kannet on tehnyt Anna -Mari Tenhunen, ja Annastiina Stromin *Kerro, kerro* (2019, S&S), jonka kannet on tehnyt Emma Strömberg. Työn tarkoituksena on tutkia, millaisia visuaalisia piirteitä kohdeteosten kansissa on sekä miten ne ovat suhteessa teoksen sisältöön ja sen markkinointiin. Tutkimuskysymykseni on, millaisia visuaalisia piirteitä naisten kirjoittaman, suomalaisen kirjallisuuden kansissa on. Kysymykseen vastausta haetaan Genetten paratekstianalyysin avulla sekä hyödyntäen markkinoinnin ja visuaalisen tutkimuksen lähteitä.

Toisessa luvussa esitellään teoriakehitys sekä rajataan muita näkökulmia tutkimuskysymykseen. Ensimmäisessä alaluvussa esittelen Gerard Genetten paratekstien teorian, jonka jälkeen toisessa alaluvussa tutkimuskehystä rajataan tarkemmin periteksteihin. Genetten teorian avulla käsitellään, mitä asioita kirjan ulkokansilta löytyy ja miten ne luetaan paratekstien joukkoon. Kolmannessa alaluvussa käsitelen peritekstien suhdetta kansien estetiikkaan ja tarkkoja piirteitä, joita kirjan kannet voivat sisältää. Lopuksi esittelen markkinoinnin näkökulman kirjan kansiin sekä tarkastelen niiden ulkonäön merkitystä teoksen myynnin kannalta.

Kolmannessa luvussa tulkitaan kohdeteoksia jakaen ne kahteen joukkoon: pelkistettyyn kansien estetiikkaan sekä runsauden estetiikkaan. Ensimmäisessä alaluvussa esittelen jokaisen kohdeteoksen ja esille tuon juuri niitä periteksteihin kuuluvia piirteitä, joita kansissa esiintyy sekä sisällöllisiä piirteitä, jotka jatkavat kannen luomaa visuaalista kokonaisuutta. Toisessa alaluvussa syvennyttään tulkitsemaan kohdeteosten kansien visuaalisia piirteitä markkinoinnin perspektiivistä ja millaista kuvaa ne luovat naiseudesta.

Lopuksi esitän kritiikkiä omaa tutkimusnäkökulmaani kohtaan ja teen johtopäätökset tutkimuksestani. Vaikka näkökulmani kirjan kansiin on mielenkiintoinen, koen tärkeäksi myös kyseenalaistaa oman näkemykseni ja analysoida sitä. Kirjojen kansiestetiikka luo mielikuvia teoksesta ja vaikuttaa merkittävästi tehtäviin osto- tai lukupäätöksiin. Kannen ulkonäön miellyttävyyden tärkeys on noussut keskeisemmäksi myös uusien teosmuotojen myötä.

Avainsanat: Gerard Genette, parateksti, visuaalisuus, markkinointi, estetiikka, naiseus

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

Sisällys

1	JOHDANTO	1
2	GENETTEN PARATEKSTIT JA VISUAALISUUS	3
2.1	PARATEKSTI	3
2.2	PERITEKSTI	4
2.3	KANSIEN ULKONÄKÖ	5
2.4	KANNEN ULKONÄKÖ MARKKINOINNIN MÄÄRITTÄJÄNÄ	7
3	KIRJAN KANNET VISUAALISENA PERITEKSTINÄ	10
3.1	KANSIEN VISUAALISET PIIRTEET	10
3.2	NAISEUDEN RAKENTAMINEN	16
3.3	KANNET MARKKINOINNIN VÄLINEENÄ	20
4	LOPUKSI	21
4.1	TUTKIMUSNÄKÖKULMAN KRITISOINTI	21
4.2	JOHTOPÄÄTÖKSET	21
	Lähteet	23
	Luettelo kuvista	25

1 JOHDANTO

Tarkastelen tutkimuksessani neljää vuosina 2019—2021 julkaistua suomalaisen kirjallisuuden teosta ja niiden kansien¹ visuaalista ilmettä. Kohdeteokseni ovat Anu Kaajan *Katie-Kate* (2020, Teos), jonka kannet on tehnyt Jenni Saari, Inka Rantakallion ja Linda Strandin toimittama *Kuka kuuluu? – Kirjoituksia hiphopista ja feminismistä* (2021, Kosmos), jonka kannet on tehnyt Kiia Beilinson, Emmi-Liia Sjöholmin *Paperilla toinen* (2020, Kosmos), jonka kannet on tehnyt Anna -Mari Tenhunen, ja Annastiina Stromin *Kerro, kerro* (2019, S&S), jonka kannet on tehnyt Emma Strömberg. Mielestäni kohdeteoksissa kohdistuu kannen ulkonäön harkinta ja sen tarkkaan harkittu yhdistäminen teoksen sisältöön.

Tutkin teosten kansien visuaalista ilmettä hyödyntäen Gerard Genetten paratekstien teoriaa. Koen, että Genetten teoriaa voidaan soveltaa myös nähtävään, tekstin ulkopuoliseen materiaan ja nähdä kirjan kansi yhtenä tekstin ja teoksen osana, vaikka paratekstien käsite viittaa tarkemmin kaikkiin teoksen yhteydessä ja ulkopuolella oleviin teksteihin. Paratekstien avulla käsittelen teosten visuaalisia piirteitä. Tutkimusaiheeni sisältää kansien visuaalisten ominaisuuksien tarkastelua, ja miten visuaaliset piirteet on tuotu kansien lisäksi teosten sisäsivuille. Visuaalinen lukutaito on käsite, jonka avulla käsittelen kuvia tekstinomaisina periteksteinä.

Kirjan ulkonäkö on yksi vaikuttava tekijä siihen, valitaanko se luettavaksi vai ei. Teoksen kannet ovat ensimmäinen asia, jonka lukija näkee. Parhaimmassa tapauksessa kannet herättävät lukijan huomion ja saavat hänet valitsemaan teoksen, jolloin niiden tulee olla visuaalisesti miellyttävät. Valitsin aiheen, sillä se on kiinnostava niin kansien eri ominaisuuksien näkökulmasta kuin teoksen markkinoinnin kannalta. Kirjan kannet usein ilmentävät teoksen sisältöä ja käsittelenkin myös sisällön yhteyttä teoksen kansien valittuun ulkomuotoon. Tutkimuskysymykseni onkin: millaisia visuaalisia keinoja on naisten kirjoittaman kirjallisuuden kansissa? Samalla kun vastaan tutkimuskysymykseeni, käsittelen markkinoinnin ja mainonnan

---

¹ Tässä tutkimuksessa puhuessani kansista, viittaan joko kansipahviin tai kansipaperiin, enkä erittele niiden analysointia. Käytän siis kansi-sanaa yleisesti kirjan ulkokuoresta, jossa on erilaisia visuaalisia piirteitä.

sukupuolittuneisuutta, joka vaikuttaa käytettyihin visuaalisiin keinoihin, ja analysoin, miten nuo visuaaliset valinnat rakentavat kansilla kuvaa naiseudesta. Tällä perustelen myös valitut kohdeteokset.

2 GENETTEN PARATEKSTIT JA VISUAALISUUS

Paratekstien teorian on kehittänyt Gérard Genette teoksessaan *Paratexts – Thresholds of Interpretation* (1997/1987). Genette tutkimuksessaan käsittelee erilaisia tekstejä, jotka on liitetty teoksen sisällölliseen tekstiin. Keskityn tutkimuksessani teorian periteksteihin ja esittelen kirjan kannen grafiikan yhtenä peritekstinä.

2.1 PARATEKSTI

GenetTen paratekstin käsite tarkoittaa kaikkia erilaisia tekstejä, jotka kuuluvat teokseen tai sen ympärille, mutta jotka eivät kuulu teoksen tekstiin itseensä. Hän viittaa paratekstiin enemmänkin kynnyksenä (ranskaksi teoksen nimi *Seuils*, tarkoittaa kynnyksiä²), joka kohdataan ennen teoksen sisältöä. Paratekstit tekevät tekstistä kokonaisuuden, teoksen, jota on mahdollista edes tarjota lukijalle (Genette 1997, 1).

Paratekstit jakautuvat peri- ja epiteksteihin (Genette 1997, 4–5). Jako perustuu paratekstin ja teoksen tekstin suhteen luonteeseen. Paratekstien määrä ja laatu voi muuttua esimerkiksi kirjan uusien painosten välillä. Käännöskirjaan voidaan tehdä alkuperäisestä eroava kansi, jolloin parateksti säilyy, mutta se muuttuu muodoltaan erilaiseksi. Peritekstit ovat enemmän sidoksissa teokseen ja niiden suhde on läheisempi, kun vastaavasti epitekstit pitävät teokseen suurempaa etäisyyttä. Epiteksteihin voidaan lukea muun muassa kirjasta ennakkoon annetut haastattelut tai julkaisusta tehdyt lehtijutut. Peritekstit, jona minä tässä tutkimuksessa kirjan kansia tutkin, ovat teoksen fyysisessä muodossa olemassa, mutta eivät sisälly teoksen tekstiin. Ne ovat teoksen tekstiä tukevia ja lisäinformaatiota antavia piirteitä, kuten kirjailijan nimi, takakansiteksti tai epilogi. Genette lukee kirjan kannet peritekstien joukkoon (Genette 1997, 24–26), muttei käsittele niiden ulkonäköä enempää tutkimuksessaan.

Sosiaalisen median, digitalisaation ja kirjallisuuden monien eri muotojen myötä kirjojen kannet ovat nousseet tärkeämmäksi tekijäksi kuin ne ovat olleet Genetten paratekstitutkimuksen aikaan. Kirjan kannen tulkinta on muuttunut, sillä verraten Genetten listaamiin

---

² Genette (1997) sivu 2, alaviite 4.

piirteisiin (1997, 24–26), paljon teoksen liittyvää informaatiota on joko poistettu teoksen parateksteistä tai siirretty ulkokansista kirjojen sisäsivuille. Esimerkiksi etukannessa on Genetten listauksen mukaan ollut muun muassa kirjailijan tittelit ja kaikkien ihmisten nimet, jotka ovat osallistuneet kirjan tekoon, kritiikin antajista kustantajaan (1997, 24). Nykyisin nämä tiedot voivat sisältyä kirjailijan esittelyyn ja hänen esittämiin kiitoksiinsa, jotka löytyvät useimmiten ensimmäisiltä tai viimeisiltä sivuilta teosta. Takakannesta on aikaisemmin löytynyt muun muassa painamisen päivämäärä, joka löytyy vain painovuoden muodossa nykyisin sisäsivuilta, ja maininta kustantamon julkaisemista muista teoksista, mitä ei nykyisin ole ollenkaan. Kannen ilmettä on alettu harkitsemaan enemmän jo sen vuoksi, että jollain siirrettyjen informaatioiden tuoma aukko tulisi täyttää, mutta internetin aikakaudella visuaalisuuden merkitys on myös kasvanut merkittävästi. Tämän vuoksi on hyvin luonnollista käsitellä kirjan kansien ilmettä osana paratekstejä ja tarkemmin periteksteinä.

2.2 PERITEKSTI

Peritekstit ovat elementtejä, jotka ovat tiivistä sidottu teokseen. Esimerkiksi teoksen nimi ja kirjailijan nimi ovat tiiviissä suhteessa teokseen, mutteivat sisälly teoksen tekstiin. Peritekstien määrittelyssä keskitytään muun muassa paikallisiin ja ajallisiin tuntomerkkeihin (Genette 1997, 4), mutta tässä tutkimuksessa keskityn erityisesti peritekstien, eli kirjan kansien visuaalisen ilmeen, toiminnallisiin piirteisiin.

Kirjan koko on aikaisemmin viestinyt sen merkittävydestä. Kirjan ulkoiset seikat, eli missä muodossa (koossa ja laadussa) se esiintyy, muodostavat teoksen formaatin. (Genette 1997, 17.) Formaatti on alkujaan tarkoittanut tapaa, jolla kirja on taitettu sekä kirjan paperin kokoa. Taittotapaan tosin pätee enemmänkin valinnanvapaus, miten kirja on tai ei ole taitettu, ja vaikka taittaminen ei viitannut kirjan mittasuhteisiin, tuli niistä juuri koon ennakoimisen väline ja kuten edellä mainittu, koosta tuli kirjan merkittävyyden määrittelevä tekijä. (Genette 1997, 17.) Formaatin Genette lukee kustantajan peritekstien joukkoon, sillä perusteella, että kirjan formaatti on pääsääntöisesti kustantajan vastuulla ja päätösvallan alaisena (1997, 16). Kustantajalla on vaikutusvalta kirjan kansien ulkonäköön, vaikka hän ei niitä itse tekisi.³

---

³ Kustantajalla tässä yhteydessä viitataan kaikkiin kustantamoissa työskenteleviin, kuten markkinointihenkilöihin, kustannustoimittajaan sekä itse kustantajaan.

Formaatit ovat kehittyneet ja niitä on tullut lisää ajan kuluessa. Sidottujen kirjojen viereen ovat tulleet pokkarit (engl. pocket size), joka nimenä viittaa kirjan pieneen kokoon. Pokkarit ovat useimmissa tapauksissa sidottujen kirjojen uudelleen painoksia, jolloin ne eivät kuulu formaattien joukkoon. Ne täyttävät kaksi tarkoitusta: edullisemman hinnan ja valikoiman, joka perustuu uusiin painoksiin. (Genette 1997, 21.) Joitakin teoksia painetaan vain pokkarimuotoisina ja näissä tapauksissa se voidaan laskea formaatiksi.

Digitalisaation myötä on luotu täysin uusia formaatteja. Ääni- ja e-kirjat ovat teosten muotoja, joissa kirjan fyysistä kappaletta ei ole edes mahdollista käsin kosketella tai nähdä muussa kuin virtuaalisessa kuvamuodossa. Erilaisten formaattien kehittyessä kirjojen kansien visuaalinen ilme on saanut mittavan merkityksen teosten julkaisussa. Valitessaan e-kirjana luettavaa tai äänikirjana kuunneltavaa kirjaa eri applikaatioista lukija näkee luettelossa vain kirjojen kannet, kirjailijan nimen ja teoksen nimen sekä mahdollisesti muiden käyttäjien arviointeihin perustuvan tähtimäärän. Kirjojen digitaalisten muotojen kohdalla kannen ulkonäkö on asetettu jopa samanarvoiseksi kuin sen tekijä ja nimi. Nykyisin formaatti viittaa ensisijaisesti teoksen muotoon eli fyysiseen kopioon tai digitaaliseen muotoon. Kustantaja on aikaisemmin päättänyt tavasta, jolla teos sidotaan, ja nykyisin he päättävät, missä formaateissa teosta esiintyy. Teoksesta voi siis olla useampia formaatteja.

2.3 KANSIEN ULKONÄKÖ

Kirjan kansien ulkonäköön alettiin kiinnittää huomiota tarkemmin vasta 1800-luvulla, kun kansia alettiin painamaan paperista tai pahvista. Ennen tätä kannet olivat nahkaisia ja niistä saattoi nähdä teoksen nimen ja kirjan selästä kirjailijan nimen. Toisinaan nahkaisissa kansissa ei ollut minkäänlaisia merkintöjä. (Genette 1997, 23.) Genetten (1997, 24) mukaan kirjan kannet jakautuvat neljään osaan. Kansi 1 on kirjan etukansi ja kansi 2 ensimmäinen sisäkansi. Kansi 4 on määritelty takakanneksi ja kansi 3 on takakanne sisäkansi. Tulen jatkossa viittaamaan tämän numerojaon avulla eri kansiin. Huomattava määrä Genetten listauksessa olevista asioista kannessa 1, eivät päde enää nykykirjallisuuden kansiin. Aikaisemmin ensimmäiseltä kannelta oli mahdollista löytää viittaus genrestä, kustantajan osoite, omistuskirjoitus sekä teoksen hinta. (Genette 1997, 24.) Nykyisin genreen viittaaminen

voidaan tehdä takakansi tekstiin sisällytettynä, kustantajan osoitetta ei ole ollenkaan ja omistuskirjoitus löytyy sisäsivuilta. Teoksen hinta laitetaan lapulla kaupan toimesta tai pokkareissa on takakannessa kirjain merkitsemässä hintaluokkaa. Ensimmäiselle kannelle on ajansaatossa jääneet pääsääntöisesti kirjailijan ja teoksen nimi sekä kustantamon nimi tai logo, mahdollisesti valitun grafiikan lisäksi.

Kannen 4 kohdalla Genetten (1997, 25–26) listauksesta pätevät ainoastaan ISBN-tunnus, viivakoodi ja mahdollisesti kansien suunnittelijan tai suunnittelijoiden nimitiedot. Takakannessa usein on lyhyt teoksen esittely ja mahdollisesti myös lainaus sen sisällöstä, mitkä saavat lukijan mahdollisesti lukemaan teoksen. Kansilla 2 ja 3 löytyy usein kirjailijan esittely, ulkopuolisten tekijöiden arvosteluja kirjasta, kirjailijan kuva tai kannen ilme voi jatkaa sisäkansille asti. Ne voivat olla myös tyhjät, kuten Genette yleistää (1997, 25).

Kansien väri on toiminut indikaattorina kirjan sisällölle. Esimerkiksi ranskalaisessa kirjallisuudessa keltainen kannen väri merkitsi teoksen olevan irstas tai rivo. (Genette 1997, 25). Kansien ulkonäkö on siis kautta aikain ollut olennainen osa teosten tulkintaa. Esteettinen arviointi on meille luontainen käyttäytymismuoto, kun kulutamme kulttuuria (Kinnunen 2000, 161). Esteettinen esine ei välttämättä tarkoita sitä, että esine on kaunis, vaan se on esteettisen kokemuksemme kohde. Clive Bellin mukaan esteettinen tunnetila syntyy merkitsevän muodon eli taideteoksen herättämänä ja merkitsevä muoto on nimenomaan tekijä, joka synnyttää tuon tunnetilan (Dickie 2009, 63)⁴. Lordi Shaftesburyn mukaan taas esteettisen tarkastelun tulisi olla pyyteetöntä, jolloin ihmisen halu omistaa on esteenä asioiden esteettiselle tarkastelulle. (Dickie 2009, 20.) Nykypäivän kulutusyhteiskunnassa haluttomuus omistaa jotain on melkein mahdotonta, sillä kuluttajien ostokäyttäytymisellä on suuri vaikutus asioiden trendikkyyteen, mikä asettaa normeja, jotka vaikuttavat siihen, mitä pidetään esteettisenä.

Immanuel Kantin kauneuden määrittelyn pohjana on juuri se, että katsomme kauniita asioita sillä tavalla, että oletamme niiden olevan myös muiden mielestä kauniita, ja että kauneuden

---

⁴ Tätä teoriaa on kritisoitu sen kehämäisyydestä, eikä se vastaa edelleenkaan kysymykseen, mikä on kaunista.

ominaisuutta ei ole rajattu vaan taiteeseen, vaan kaikkiin muotoihin. (Kinnunen 2000, 126). Esteettinen tarkastelu ja kauneuden määrittely on yhteisöllinen ja sosiaalinen asia. Määritämme yhteiskunnassa estetiikan normeja ja erottelemme yhdessä, mitä pidetään rumana ja mitä kauniina, vaikka estetiikan kokemus itsessään voikin olla täysin henkilökohtainen. Esteettisten ominaisuuksien määrittelyssä suuressa roolissa on näköaisti, jonka avulla tarkastelemme niin ikään kirjojen kansia. En tutkimuksessani etsi vastausta siihen, ovatko kohdeteoksieni kannet kauniita, enkä pyri määrittämään yhteiskunnan vallitsevia kauneuden normeja. Koen kuitenkin välttämättömäksi tunnistaa, että esteettisillä normeilla on vaikutusta kansien ulkonäköön ja niihin liittyvien visuaalisten valintojen tekemiseen.

Visuaalisessa tutkimuksessa on kehitetty käsite visuaalinen lukutaito. Se antaa ymmärtää, että kuvia olisi mahdollista lukea kuin tekstiä. Visuaalisella lukutaidolla on kaksi ulottuvuutta. Se on luonnollinen, sillä suurin osa ihmisistä ymmärtää, mitä hymyilevä ihminen kuvassa ilmaisee. Toinen visuaalisen lukutaidon ulottuvuus on tulkintaa ja ymmärrystä siitä, miten kuva asettuu kontekstiin ja mitä se representoi. (Seppänen 2004, 15–16.) Tässä tutkimuksessa hyödynnän juuri tätä visuaalista lukutaitoa analysoidessani kansia periteksteinä. Periteksti viittaa tekstimuotoisiin seikkoihin, mutta käsittelen analyysissäni kannen ulkonäköä juuri tekstinomaisesti. Pääotsikossakin mainittu näkeminen on yksi visuaalisen lukutaidon perusta (Seppänen 2004, 23) ja kaikki mitä silmällä on mahdollista havaita, on visuaalista (Seppänen 2004, 36).

2.4 KANNEN ULKONÄKÖ MARKKINOINNIN MÄÄRITTÄJÄNÄ

Alain d’Astous, Francois Colbert ja Imene Mbarek selvittivät tutkimuksessaan *Factors influencing readers’ interest in new book releases: An experimental study* (Poetics 34, 2006), mitkä tekijät vaikuttavat lukijan uusien teosten valintaan. Kolme suurinta tekijää nousi esille, ja ne olivat kirjailijan maine, kirjan kannen miellyttävyyys sekä kustantajan maine (2006, 145). Lukijan näkökulmasta kirjan ulkonäkö on suuressa roolissa sen valinnan suhteen, mikä tarkoittaa, että se nousee myös markkinoinnissa yhdeksi tärkeimmistä tekijöistä. Tutkimuksessa todettiin, että lukijan mielenkiinnon heräämisen lisäksi kirjan kansi voi tehdä teoksesta lukijalle vielä mielenkiintoisemman. Tämän vuoksi kirjan kansien suunnittelussa olisi

kannattavaa priorisoida grafiikka, josta lukijat pitävät. Vastaavasti tulokset osoittivat, että kannen edustaessa selkeästi teoksen sisältöä, ei se lisää lukijan mielenkiintoa teosta kohtaan. (D'Astous et. al., 2006, 143). Markkinoinnin kannalta tulokset osoittavat, kuinka tärkeää on, että kirjan kansi on miellyttävän näköinen ja kuinka suuri vaikutus sillä on lukijan asenteeseen teosta kohtaan. Koska kustannusala on markkinoitunut vuosien saatossa, on myyntiluvuilla suurempi merkitys (Arminen, Logrén, Sevänen 2020, 26) ja taas teoksen markkinoinnissa merkittävässä asemassa on kirjan kannen ulkonäkö. Myös tämän takia, kansien visuaalinen miellyttävyys on tärkeä tekijä markkinoinnissa.

Thom Barthelemess kertoo artikkelissaan "What makes a good book cover?" (The Horn Book Magazine, 74–79, 2014), että kirjan kannella on kaikkiaan kolme tärkeintä tehtävää. Ensimmäiseksi kansi on vastuussa sisällölle, sitten kustantajalle ja edelleen lukijalle. Hänen mielestään kuitenkin kirjan kannen tärkein tehtävä on viestiä ulkopuolelle, mistä kirja kertoo ja millainen se on (2014, 74). Tämä on ristiriidassa D'Astousin ja muiden tutkimuksen kanssa, jonka mukaan kirjan kannen ja teoksen sisällön suhteella ei ole merkitystä lukijalle (D'Astous et. al. 2006, 143). Kustantajan näkökulmasta Barthelemessin mukaan, kirjan tulee tukea sen markkinointia, ja usein menestyvien teosten jälkeiset julkaisut jäljittelevät menestyvän kannen visuaalisuutta (2014, 76–77). Kuitenkaan markkinointia ei ole ilman lukijoita, joten vaikka Barthelemess sijoittaa lukijan näkökulman vasta edellä mainituista kolmanneksi, itse pitäisin sitä nimenomaan kahden muun näkökulman tarkoituksena. Kustantajan tulee suunnitella kirjalle sellainen kansi, joka miellyttää lukijaa ja mahdollistaa teoksen valitsemisen, ja kansi on lukijan näkökulmasta kiinnostavan näköinen, on teoksen sisältökin luultavasti sitä.

Kirjan kannen avulla teosta markkinoidaan sen oletetulle kohderyhmälle. Markkinointi on usein sukupuolimainontaa. Mainonnan tehokkeinona käytetään sukupuolinormatiivisuutta. Sen lisäksi, ettei markkinointi huomioi sukupuolen moninaisuutta, ontuu se esittämään naiset feminiinisinä naisina ja miehet maskuliinisina miehinä. (Rossi 2006, 62.) Kirjojen kansilla ja niiden visuaalisella ilmeellä on suuri merkitys teoksen markkinoinnin ja mainonnan kannalta, joten niiden visuaalinen ilme juuri rakennetaan oletettua kohderyhmää, eli lukijoita ja teoksen ostajia, miellyttäväksi. Sukupuolittaminen markkinoinnissa myös ohjaa eri sukupuolten edustajien toimintaa. Feminiinisyys, ja vastaavasti maskuliinisuus, onkin sosiaalinen konstruktio, eli kulttuuriset ja sosiaaliset normit asettavat seksuaalisuuden ja

käyttäytymisen malleja, joita mahdollisesti noudatamme (Moi 1989, 122). Kun oletetaan naisen kiinnostuvan feminiinisistä piirteistä, on todennäköisempää, että hän toimii juuri tämän olettaman mukaan. Markkinointi olettaa kuluttajasta asioita ja samalla ohjaa hänen valintojaan. Koska kirjan kannen ulkonäkö on tärkeä teoksen markkinoinnin väline, on se myös keino rakentaa ja vahvistaa oletuksia ja stereotyyppioita kohderyhmästä ja heidän sukupuolestaan. Oletukset ja stereotyyppiat muuttuvat erityisen problemaattisiksi, kun ne luovat oletuksia kokonaisista ryhmistä (Grau, Zotos, 2016, 761).

Paratekstien tutkimuksessaan Genette ei käsittele sukupuolia kuin mainitsemalla, että lukukokemukseemme vaikuttaa ajatus kirjailijan sukupuolesta (1997, 7). Muuten hän ei käsittele esimerkiksi sukupuolen vaikutusta peritekstien tulkitsemiseen.

3 KIRJAN KANNET VISUAALISENA PERITEKSTINÄ

Seuraavaksi siirryn tarkastelemaan kohdeteoksiani, jotka ovat Anu Kaajan *Katie-Kate*, Inka Rantakallion ja Linda Strandin toimittama *Kuka kuuluu? – Kirjoituksia hiphopista ja feminismistä*⁵, Emmi-Liia Sjöholmin *Paperilla toinen* ja Annastiina Stromin *Kerro, kerro*. Kansien grafiikat teoksiin ovat tehneet Jenni Saari (*Katie-Kate*), Kiia Beilinson (*Kuka kuuluu?*), Anna-Mari Tenhunen (*Paperilla toinen*) ja Emma Strömberg (*Kerro, kerro*). Analysoin teosten visuaalista ilmettä peritekstinä sekä niiden esteettisyyttä sidottuna teosten markkinointiin. Jaan teokset kahteen ryhmään, niiden ulkonäön perusteella. Käsittelen teosten kansia Genetten neljän kannen erottelun avulla. Keskityn erityisesti ensimmäiseen kanteen, mutta tuon esille myös kirjan estetiikan piirteiden jatkumista muille kansille sekä kirjan sisäsivuille.

Analyysini alkaa teosten esittelyllä ja niiden visuaalisten piirteiden esiintuomisella. Toisessa alaluvussa analysoin ja tulkitseen laajemmin näitä piirteitä. Erityisesti keskityn niiden tapaan rakentaa naiseutta. Viimeisessä alaluvussa tuon esille näkökulman periteksteihin markkinoinnin välineenä.

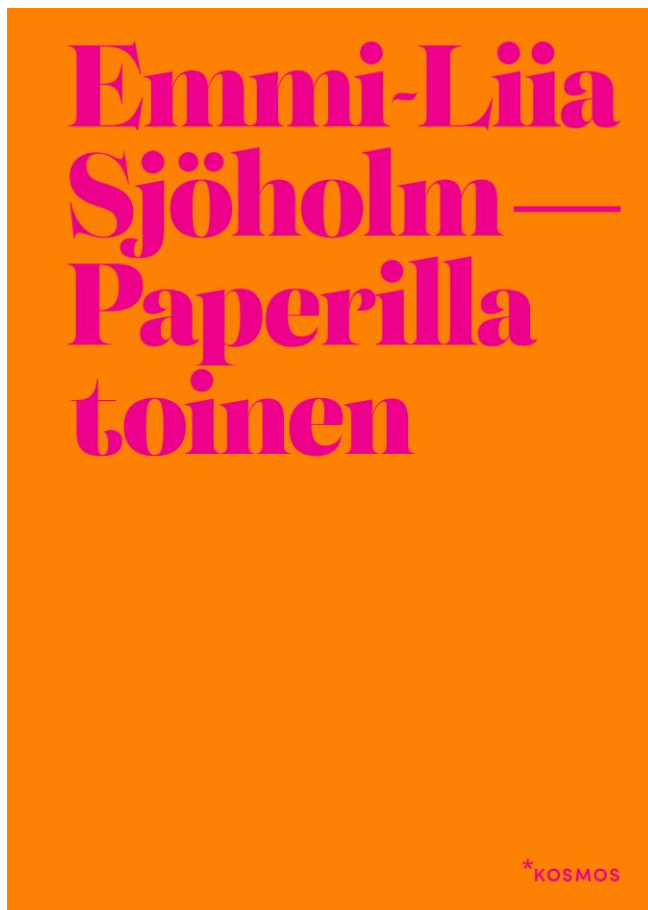
Pääasiallinen tarkastelukohteeni kohdeteosten kovakantinen formaatti, mutta sivuan kansien merkittävyyttä peritekstinä myös muille formaateille. Teosten fyysisissä kopioissa ei koon puolesta ole huomioitavaa eroa, joten en käsittele niiden välisiä mittasuhteita laajemmin verrattuna niiden merkittävyyteen tai genreen.

3.1 KANSIEN VISUAALISET PIIRTEET

Paperilla toinen ja *Kerro, kerro* edustavat tässä tutkimuksessa selkeämmän ja pelkistetyemmän estetiikan linjaa. Teosten kannesta ei löydy muuta grafiikkaa kuin kirjailijan nimi, teoksen nimi sekä kustantaja. Kun muuta grafiikkaa ei ole, korostuu värien merkitys, fontit ja kanteen jätetyt peritekstit, kuten kirjailijan nimi.

---

⁵ Tulen jatkossa viittaamaan kyseiseen teokseen sen pääotsikolla ”Kuka kuuluu?”.

Kuva

1.

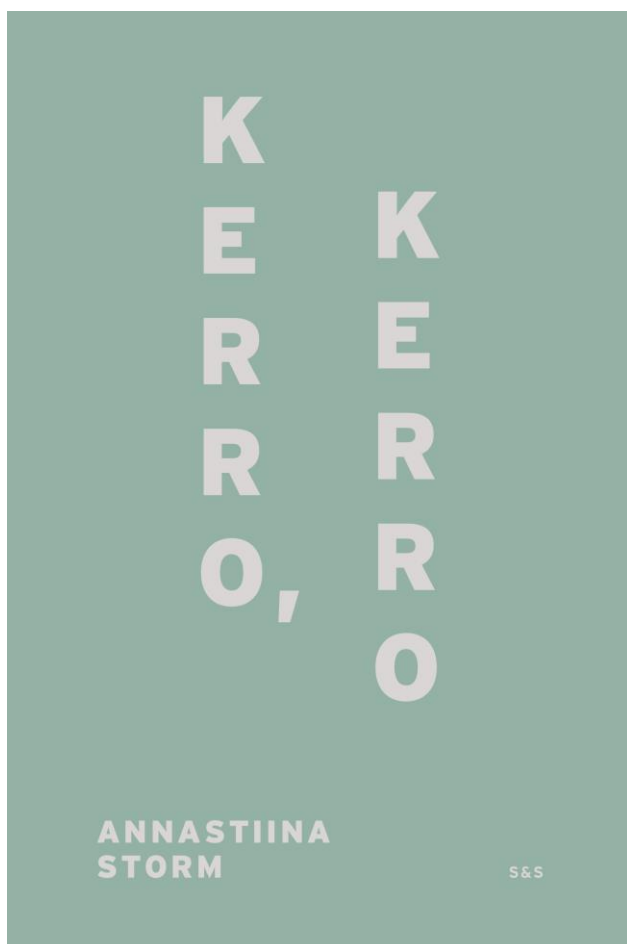
Kustannusyhtiö

Kosmos.

<https://www.kosmoskirjat.fi/medialle/?haku=paperilla+toinen&kansikuvat=1>

Paperilla toinen on kanneltaan räikeän kirkkaan värinen ja väreiksi on valittu oranssi sekä kirkas pinkki. Ensimmäisellä kannella on oranssilla pohjalla kirjailijan, Emmi-Liia Sjöholmin, nimi sekä teoksen nimi. Lisäksi alakulmassa on kustantamon nimi. Kansilla kaksi ja kolme löytyy ensimmäiseltä kirjailijan esittely ja toiselta teoksen esittelyteksti. Molemmat ovat pinkillä pohjalla ja teksti on mustaa. Takakannessa eli neljännessä kannessa on koko sivun kokoinen lainaus teoksesta pinkillä kirjoitettuna, oranssilla pohjalla. Tekstien fontit erityisesti ensimmäisellä kannella on mahtipontisia, mutta pehmeitä. Pelkistetty tyyli ei itsessään kerro kirjan sisällöstä mitään, mutta se korostaa kanteen jätettyjen asioiden olemassa oloa. Vaikka Sjöholm on esikoiskirjailija, on hänen nimensä tunnettu muista yhteyksistä, kuten työstä toimittajana sekä sosiaalisesta mediasta. Sjöholmin nimen laittaminen samalla fonttikoolla kuin kirjan nimi viestii katsojalle, että nämä asiat ovat samanarvoisia ja jopa korostaa tekijän nimen tärkeyttä. Usein mitä enemmän kirjailijalla on mainetta, sitä enemmän hänen nimensä vie tilaa kannesta (Genette 1997, 39).

Kaikessa yksinkertaisuudessaan teosta voi pitää esteettisenä. Huomion herättäminen kirkkailla väreillä ja suurella fontilla jo itsessään saa lukijan kiinnostumaan, mutta esteettinen päätös jättää kaikki ylimääräinen visuaaliset piirteet, jotka viittaisivat kirjan sisältöön, herättävät lisää kiinnostusta. Sisällöstä ei ole mahdollista tietää oikeastaan mitään, jos teosta ei lue.

Kuva 2. Kustantamo S&S. <https://kustantamo.sets.fi/media/>

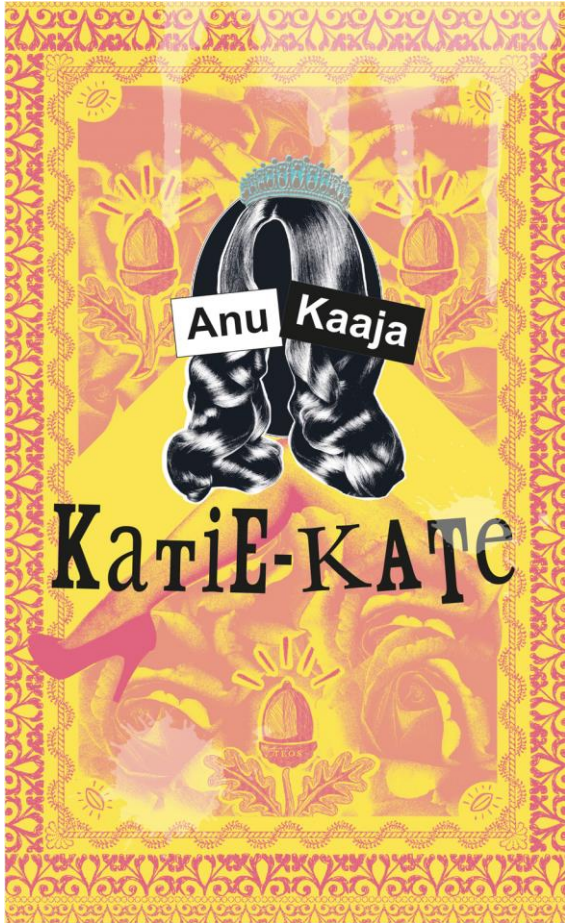
Kerro, kerro -teoksen ensimmäisellä kannella on pystyssä kirjoitettu kirjan nimi, tekijän nimi vasemmalla alhaalla ja sen vieressä oikealla kustantamon nimi. Teoksen nimen kaksi sanaa on asetettu hieman eri tasolle, kuin ne valuisivat alas kantta pitkin. Toisella kannella on Stromin aikaisemman kirjan saamia kommentteja ja kolmannella kannella hänen kuvansa sekä esittely. Takakannessa mustalla fontilla on jopa perinteinen takakansiteksti, joka esittelee kirjan ja sen sisällön. Sisäsivuilla fonttien ominaisuuksilla on leikitelty, kun yksi tarinatasoista on esimerkiksi kursivoitu. Se auttaa tarinatason hahmottamisessa, mutta myös luo visuaalisen järjestelmän.

Takakansitekstin lomassa on grafiikkana omenoita, joita löytyy myös teoksen sisäsivuilta, jokaisen luvun jälkeen, jossa käsitellään Lumikkia. Teoksen nimi ”Kerro, kerro” viittaa juuri satuun Lumikista, jossa kuningatar eli Lumikin äitipuoli lausuu taikapeilille ”Kerro, kerro kuvastin, ken on maassa kaunehin” saadakseen tietää, onko hän maan kaunein. Samaan satuun liittyvät omenat, joita löytyy neljänneltä kannelta sekä sisäsivuilta, sillä kuningatar myrkyttää sadussa Lumikin omenan avulla pyrkiessään tappa hänet.

Teoksen kannet ovat vihertävät, mutta pehmeän sävyiset, eivät puhtaan vihreät. Ensimmäisellä kannella olevat erilliset peritekstit, kuten kirjan nimi ja tekijän nimi, on kirjoitettu kulmikkaalla fontilla, mutta fontin sävy on hemeän hopeinen. Hopeinen fontin väri voi nähdä viittaavan taikapeiliin, joka Lumikki sadussa esiintyy. Teoksen kerronta on niin sanotusti rönsyilevämpää, mitä kannen estetiikka antaa ymmärtää. Useat päällekkäiset tarinat tekevät sisällöstä monitasoisen ja kansi ei oikeastaan selkeydellään tätä enteile, vaikka siitä löytyy useita sisältöön viittaavia ominaisuuksia. Poiketen Sjöholmin teoksesta, Stromin teoksen kannessa halutaan korostaa teoksen nimeä ennen tekijän nimeä. Sadun ja todellisuuden rajoilla liikkuva sisältö ei heijastu kannen estetiikkaan. Mikään kannesta ei nouse esiin tai erotu ja teoksen voi kuvitella jopa ”maastoutuvan” kirjahyllyyn tai esimerkiksi sisustukseen, joten sen voisi hankkia kotiin ainoastaan sen tarjoaman esteettisen arvon vuoksi.

Anu Kaajan *Katie-Kate* ja Inka Tirkkosen sekä Heini Strandin toimittama *Kuka kuuluu?* edustavat tässä tutkimuksessa runsaampaa estetiikkaa. Molemmat teokset ovat sivumäärältään suurempia kuin kaksi edellistä kohdeteosta, mutta en näe sen olevan sen merkityksellisempää, eikä sillä ole vaikutusta teoksen kannen ja sisällön suhteeseen tai kannen ulkonäköön.

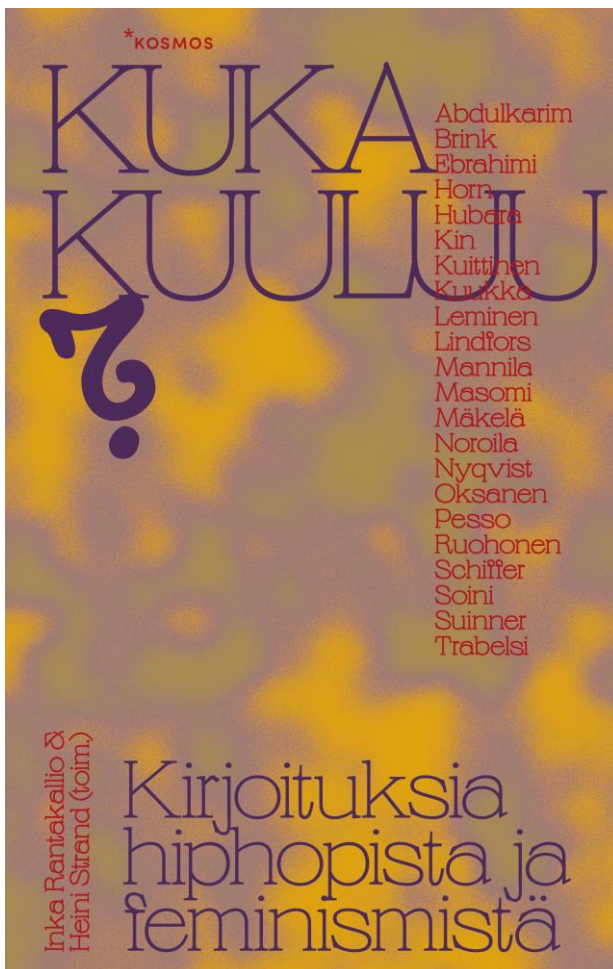

Kuva 3. Teos. <http://www.teos.fi/kirjat/kaikki/2020-kevät/katie-kate.html>

Katie-Kate:n kaikki kannot ovat kuvitukseltaan ylitsepuuruvan runsaita. Ensimmäinen kansi on kuin kolmiulotteinen – erilaisia yksityiskohtia on lomittain ja päällekkäin, eri tasoilla. Etualalla on kirjailijan nimi kaksivärisissä laatikoissa, aseteltuna päällekkäin kasvottoman pään kanssa, jolla on pitkät, kiiltävät hiukset ja kruunu päässään. Kaikki nämä yksityiskohdat ovat mustan ovaalin kappaleen päällä. Teoksen nimi on kirjoitettu vaihtelevalla fontilla, vaihdellen myös isoja ja pieniä kirjaimia. Nimen alla näkyy jalka, jolla on korkokenkä. Korkokenkät on liitetty usein chick lit-kirjallisuuteen, jossa niitä hyödynnetään niin ironisesti kuin erottavana tekijänä muusta aikuisille suunnatusta kirjallisuudesta. Kaajan teoksen kannessa kirkkaat värit ja piirteiden runsaus viittaa vahvasti chick lit -kansiestetiikkaan, joka viestii sen olevan kuuluvan tai vähintään suuntautuvan naisille. (Nevalainen 2015, 76).

Taustalla ensimmäisessä kannessa näkyy ruusuja, joita löytyy myös kannelta kaksi ja neljä. Kannot ovat kehystetty erittäin koristeellisesti. Kehyksissä on köynnöksiä ja erilaisia koukeroita. Yläosassa on oletettavasti naisen silmät ruusujen lomassa. Lisäksi kannessa on

aseteltuna kolme tammen oksaa, jossa on tammenterho ja kaksi lehteä, sekä ensimmäisten kehysten jokaisessa kulmassa on piirretty niin sanotut kirkkoveheet eli merkit kuvaamaan vulvaa. Tammen oksien terhojen voi nähdä kuvaavan peniksen päätä eli terskaa ja niiden molemmilla puolilla olevat lehdet muistuttavat tässä tapauksessa kiveksiä. Genitaaliin viittausten sekä koristeellisuuden avulla kansi visualisoi selkeästi juuri sen, mitä teos sisältää: kuninkaallisia ja pornoa. Kolmannella kannella kirjailija Kaaja on puettu prinsessaksi kirjan aiheen mukaisesti. Pohjaväritään kansi on keltainen, joka 1900-luvun alun ranskalaisessa kirjallisuudessa viittasi irstaaseen ja rivoon teokseen (Genette 1997, 25). Kansi on keskelle asetettua jalkaa lukuun ottamatta symmetrinen. Kaikki yksityiskohdat, ottamatta lukuun teoksen ja tekijän nimeä sekä mustan ovaalin päällä olevia hiuksia ja kruunua, on tehty pinkillä värityksellä. Mustavalkoisia kohtia halutaankin selkeästi kannessa korostaa.

Kuva

4.

Kustannusyhtiö

Kosmos.

<https://www.kosmoskirjat.fi/medialle/?haku=kuka+kuuluu&kansikuvat=1>

Kuka kuuluu? etukannessa on paljon tekstuaalista informaatiota. Teos on tekstikokoelma dialogeja ja esseitä, ja kaikki osallistuneet ovat mainittu kannessa sukunimellä. Kirjan nimi on suurin kirjaimin teoksen yläosassa, kustantamon nimen alapuolella. Kustantamon nimi on punaisella värillä ja pääotsikko on tumman violetti. Fontti on formaali ja kulmikas. Pääotsikon asettelu suurella fonttikoolla kirjan yläosaan korostaa sitä. Alaotsikko on poikkeuksellisesti siirretty alalaitaan pienemmällä fontilla eikä suoraan pääotsikon alle. Kirjan toimittaneiden nimet löytyvät alaotsikon vierestä pystyssä kirjoitettuna, huomaamattomampana kuin niiden nimet, jotka ovat kirjoittaneet kirjan esseeet sekä käyneet dialogit. Ne ovat sijoitettu osittain pääotsikon päälle pitkään listaukseen. Kirjan toimittajien ja sisältöön osallistuneiden nimet ovat samalla punaisella värillä kuin kustantamon nimi, mikä on selkeästi valittu kaikkien tekijöitä ilmaisevien peritekstien väriksi. Eri kokoisten ja väristen fonttien avulla on haluttu selkeästi korostaa kirjan pääotsikkoa ”Kuka kuuluu?”. Teoksen nimeen kuuluva kysymysmerkki on tehty graffitimaisella fontilla, osittain pääotsikon toisen sanan K-kirjaimen päälle. Kosmos-kustantamon Instagramissa on nähtävissä animaatio, jossa otsikon kysymysmerkki tehdään kuin spray-maalilla (<https://www.instagram.com/p/CKIQ7FJhRjh/>), mikä korostaa sen graffitimaisuutta.

Kannessa on kolmiulotteisuutta. Se on kuin graffitiseinä, jossa yksityiskohdat ja eri taiteilijoiden tekemät asiat asettuvat toisiinsa nähden lomittain ja yhdistyvät. Epäsymmetria asettelussa korostaa graffitiseinän tuntua – yksityiskohdilla ei ole määrättyä tai harkitun tuntuista paikkaa, vaan ne on aseteltu ilman järjestelmällisyyttä. Epäjärjestelmällisyys ja epäsymmetrisyys on myös esteettinen valinta. Taustalla on keltaista, vaalean lilaa sekä salvianvihreää epämääräisinä läikkinä, jotka lisäävät graffitivaikutelmaa. Tässäkin tilanteessa kirjan kansi mukailee sen sisältöä, sillä graffitit kuuluvat hiphop-kulttuuriin. Ne tulivat osaksi hiphop-kulttuuria 1970-luvulla muun muassa breakdancen kanssa. Niillä merkattiin oman yhteisön aluetta, mutta myös musiikkia haluttiin ilmasiat visuaalisesti. (Rahn 2002, 2–3.) Väreissä on myös hyödynnetty paljon vastavärejä: punainen fontti ja taustan vihreä, taustan ja fontin violetti ja taustan keltainen. Vastavärit luovat kontrastia ja korostavat toisiaan. Kansi on kuitenkin pelkistetympi kuin *Katie-kate*:n, vaikka siinä on paljon yksityiskohtia.

3.2 NAISEUDEN RAKENTAMINEN

Seuraavaksi siirryn tulkitsemaan kansien visuaalisia piirteitä laajemmin ja analysoin niiden tapaa rakentaa käsitystä naiseudesta.

Paperilla toinen -teoksen kansissa käytetty pinkki on länsimaisessa yhteiskunnassamme mielletty enemmän feminiiniseksi väriksi, mutta sen neon-sävyn rohkeus tuo teoksen ulkonäköön vahvuutta, joka taas mielletään enemmän maskuliiniseksi ominaisuudeksi. Pinkki on ollut historiassa aikaisemmin maskuliiniseksi mielletty väri, sillä se oli lähellä intensiivistä punaista, joka kuvasi vahvuutta, joten pinkin värin nähtiin olevan enemmän miehiä varten. Feminiinisemmäksi väriksi miellettiin sininen, Neitsyt Mariaan liittyen ja sitä suosittiin naisilla. On monta teoriaa, miksi värien assosiaatiot ovat kääntyneet pääläelleen nyky-yhteiskunnassa, mutta yksi niistä on, että 1950-luvulla natsi-Saksassa haluttiin välttää sinisen luomia mielikuvia Neitsyt Mariasta ja keskitysleireillä homoseksuaalit nähtiin stereotyyppisesti feminiinisinä, joten heidät merkittiin vaaleanpunaisilla kolmioilla. (Frassanitto & Bendetta 2008, 881.) Jos tulkitsee *Paperilla toinen* -teoksen kannen värejä, on yhteys teoksen sisältöön selkeä. Se käsittelee naisena olemista sekä monia tapoja olla äiti, joten feminiiniseksi mielletty värivalinta on luonteva. Kuitenkin värien samanaikainen pehmeys ja terävyys rakentaa moninaista kuvaa naiseudesta sekä äitiydestä. Fontin pinkillä värillä on värjätty myös sivujen reunat, joten kun kirja katsoo sen ollessa kiinni, näyttää sen sisäsivutkin pinkeiltä. Tämä visuaalinen valinta tuo esille vahvemmin juuri pinkin värin ja kirjan sisällön yhteyttä.

Suuri, paksu fontti voisi viestiä myös maskuliinisuudesta, mutta fontin linjat ovat pehmeitä ja kaarevia, jotka ovat feminiinisemmälle tyylille ominaisempia piirteitä. Paksulla fontilla halutaan enemmänkin korostaa tekijää ja teoksen nimeä kuin luoda maskuliinista kuvaa. Fontin tanakkuus ja samanaikainen pehmeys viittaa mielestäni ajatukseen siitä, että naisella on mahdollisuus olla mitä tahansa, eikä ainoastaan joko feminiininen tai maskuliininen. Sjöholmin nimen perässä on kannessa pitkä viiva kuin ajatusviiva. Teos on autofiktiivinen, joten se osittain kertoo Sjöholmin omasta elämästä, joten teoksen nimi ”Paperilla toinen” vaikuttaa viivan vuoksi enemmänkin alaotsikolta ja kirjailijan nimi ”Emmi-Liia Sjöholm” pääotsikolta, hänen ollessa yksi kirjan aiheista.

Kerro, kerro on kanneltaan harmoninen ja rauhallinen. Molempia voidaan pitää feminiinisinä piirteinä. Vihreän sävy voidaan nähdä viittaavan luontoon ja teoksessa kuvataankin tarkoin eri

miljöitä. Teoksen nimen hopeinen fonttiväri tuo kanteen taianomaisuutta. Yhteys Lumikki-satuun saa ajattelemaan kantta kuin taikapeilinä, jota vasten lukija heijastaa itseään. Kirja ei kuitenkaan heijasta peilin lailla takaisin, vaan lukijan tulee heijastella itseään suhteessa teokseen ja sen sisältöön. Pystyyn kirjoitettu nimi on kuin valuvaa kimallusta pitkin kirjan kantta. Fontti, jota kirjoituksessa on käytetty, on kuitenkin kulmikas ja vahva. Ristiriita vahvojen ja pehmeiden piirteiden välillä on siis samankaltainen kuin Sjöholmin teoksessa, mutta täysin eri tavalla. Pelkistetty ja koristelematon estetiikka Stromin teoksen kannessa tekee siitä huomaamattomamman, joten voidaan olettaa, että teoksen aiheen tulisi kiinnostaa lukijaa, lukijan tulisi tunnistaa intertekstuaalinen viittaus teoksen nimessä tai kirjailijan nimen tulisi olla tuttu. Poikkeuksellista toki teoksen nimen asettelussa on sen kirjoittaminen pystyyn, jolloin sitä ei voi lukea vasemmalta oikealle.

Kruunut ja porno yhdistyvät Anu Kaajan teoksen *Katie-Kate* kannessa. Kirjailijan nimi on tehty niin sanottuihin ”pornhub-laatikoihin” eli samalla tyylillä kuin pornosivusto Pornhub:in logo on sen nettisivuilla. Laatikot jatkuvat myös kirjan sisäsivuille, sillä jokaisen luvun otsikko on samalla tavalla kirjoitettu Pornhub:in estetiikkaa mukaileviin laatikoihin. Jokainen luku edustaa myös jotain pornokategoriaa ja on saanut sen mukaan nimensä. Sisäsivuilla leikitellään muutenkin visuaalisuudessa, kun sivuja on koristeltu ja esimerkiksi Dianalle on omistettu omia niin sanottuja teemasivuja. Fontit myös vaihtelevat. Kannesta löytyy paljon naisellisena pidettyjä symboleja, jotka voi helposti liittää myös chick lit-kirjallisuuden piirteisiin, kuten aikaisemmin mainitsin. Kauniit, koristeelliset kehykset näyttävät kuin peilin kehyksiltä, jotka voi tulkita kuninkaallisen kampauspöydän peilin kehyksiksi, varsinkin kun keskellä olevalla päällä on kiiltävät, pitkät hiukset.

Ludmilla Jordanovan mukaan identiteetin visualisoinnissa tärkeä osuus on ottaa kuva henkilöstä. Verbi ”ottaa” kuvaa omistajuutta ja jonkun konkreettisen hallitsemista. (Jordanova 2010, 130.) Kasvoton pää keskellä Katie-Katen kantta muistuttaa mustavalkoista kuvaa ja sen kasvottomuus kuvaa juuri päähenkilö Katie-Katen identiteettiä. Kasvottomuus ilmaisee sitä, ettei Katie-Katella ole identiteettiä, koska hän näyttää Cathrine ”Kate” Middletonilta sekä esiintyy ja elää hänenä suurimman osan ajasta. Siksi häntä kutsutaan Katie-Kateksi – hän on molemmat, muttei kumpikaan. Hän on oman ulkonäkönsä omistuksessa ja sen vuoksi myös kaikkien muiden omistuksessa hänen näyttäessä Britannian kuninkaalliselta. Ihmiset, jotka

haluavat ottaa hänen kanssaan kuvia hänen ulkonäkönsä takia omistavat samalla osan hänen identiteetistään. Kasvotonta päätä, kiiltäviä hiuksia sekä teoksen ja kirjailijan nimiä halutaan selkeästi korostaa niiden ollessa ainoat mustavalkoiset sisällöt teoksen ensimmäisellä kannella. Vaikka porno ja kuninkaalliset ovat teoksen aihe, on yksi sen teemoista Katie-Katen identiteetin ja samalla itsensä kadottaminen.

Keskellä kannen grafiikkaa on pitkä, hoikka jalka, jolla on jalassaan musta, korkeakorkoinen korkokenkä. Se edustaa perinteisempää seksikkyyttä. Groteskiutta kanteen tuovat piirretyt kirkkoveenet sekä terskoilta näyttävät tammenterhot. Mustavalkoisia lukuun ottamatta suurin osa grafiikoista on tehty pinkillä värityksellä, joten ne eivät erotu toisistaan merkittävästi. Kantta tulee tutkia tarkasti, jotta näkee kaikki yksityiskohdat, kuten yläreunan silmät ja piirretyt kirkkoveenet. Kaajan teoksen kansi pursuaa feminiinisiä piirteitä, jotka on yhdistetty rivoon pornografiikkaan ja kuninkaallisiin. Teoksen sisältö on myös sen mukaista.

Sävyltään tummempi *Kuka kuuluu?* -kansi leikittelee feminiinisen estetiikan kanssa. Vaikka kannessa on vahvojen graffitien kaltaisuutta, näkyy kannessa harkinta, pehmeys ja lempeys. Maanläheinen vihreä yhdistettynä keltaiseen ja violettiin muodostaa kontrastin värien välille. On luonnollista vihreää, mutta myös väripilkkuja muualta. Värit eivät ole kovin kirkkaita, vaan enemmänkin sulautuvat toisiinsa. Tausta on kuin sumennettu kukkaniitty, jossa värit sekoittuvat yhdeksi. Niillä ole selkeitä rajoja, ne ovat kuin yhtä kannessa, mikä tuo siihen pehmeää feminiinisyyttä.

Tuo pehmeys rikotaan tiukalla, kirjoituskonemaisella fontilla ja runsaalla määrällä informaatiota. Lukija halutaan herättää pohtimaan teoksen nimen kysymystä ”Kuka kuuluu?”. Ollessaan tekstikokoelma eikä kaunokirjallinen teos, kannen tummat sävyt tekevät siitä vakavamman näköisen. Vaikka teoksen aihe on kantaaottava, on kannen tyyllittely mukaansa pyytävää ja lempeää. Kannessa voidaan sanoa haettavan ”kaunista graffitia”, johon yhdistyy niin yhdistyviä värejä ja tiukkoja linjoja. Feminiiniset ja maskuliiniset piirteet leikittelevät jälleen. Kirjan sisällön huomioon ottaen, juuri tätä teos myös pyrkii tekemään – mahdollistamaan pehmeiden ja kovuuden hiphopissa.

Kaikkien teosten kansien piirteet yhdessä rakentavat kuvaa moninaista kuvaa naiseudesta. Naiseus voi olla kovaa ja se voi olla pehmeää, kaunista ja rumaa, vahvaa ja heikkoa tai feminiinistä ja maskuliinista. Vaikka kirjojen markkinoinnin välineenä voitaisiin korostaa vain feminiiniselle sukupuolelle miellyttäväksi oletettuja asioita, eivät kannet itsessään representoi vain feminiinisiä ominaisuuksia.

3.3 KANNET MARKKINOINNIN VÄLINEENÄ

Periteksti, joka tässä tapauksessa on kirjan kansi, toimii markkinoinnin välineenä. Vaikka kirjallisuudella on uusia mahdollisia formaatteja digitaalisessa muodossa, on kansi edelleen merkittävässä asemassa ja sen merkittävyys lisääntyy koko ajan erilaisten visuaalisten medioiden avulla. Instagram-kuvapalvelussa toimii nykyään tilejä, joita kutsutaan bookstagrammeiksi⁶. Bookstagrammit ovat kirjallisuuden sosiaaliseen lukemiseen ja arvosteluun keskittyviä tilejä, joiden yksi arvostelutyyppi on kirjan kansi -arvostelut (Jaakkola 2019, 38). Kirjan kansi -arvosteluissa kirja pyritään esittämään osana kontekstia. Joko osana lukemisen kontekstia, jolloin fokus on kirjan lukemisen prosessissa, tai osana visuaalista ja materiaalista kontekstia, esimerkiksi luomalla asetelma, jossa kirja on keskiössä (Jaakkola 2019, 39). Instagramin kaltaisten kuvapalveluiden vuoksi kirjojen kansien visuaalinen ilme on kasvattanut merkittävyyttään. Suurin osa sosiaalisessa mediassa työskentelevistä henkilöistä eli kaupallisia yhteistöitä tekevästä tai sponsoroitua sisältöä julkaisevista ovat naisia, jopa 84 prosenttia (Ah Lee, S Eastin 2020, 76).

Peritekstit kirjan sisällön ulkokansilla toimivat markkinoinnin välineenä hahmottaen teoksen sisältöä ennen lukemista. Ne tuovat esiin asioita, jotka mahdollisesti kiinnostavat lukijaa myös sisällöllisesti. Koska markkinointi jakaa kuluttajia eli tässä yhteydessä lukijoita stereotyyppisesti, voidaan naisten tekemien teosten markkinoinnissa korostaa juuri niitä piirteitä, jotka oletetaan naisia kiinnostavan. Kaikista tämän tutkimuksen kohdeteoksista voi olettaa jotain niiden kansien perusteella ja jokainen niistä rakentaa jonkinlaista kuvaa naiseudesta, jota markkinoinnissa voidaan hyödyntää.

---

⁶ Englannin book yhdistettynä instagram-sanaan.

4 LOPUKSI

4.1 TUTKIMUSNÄKÖKULMAN KRITISOINTI

Tutkimuksen suurimmaksi kompastuskiveksi nousee binäärinen sukupuoli-ikäisyys. Teorianäkökulmani ei huomioi sukupuolen moninaisuutta, vaan jakaa esimerkiksi kirjan kansien piirteet stereotyyppisesti feminiinisenä pidettyä sukupuolta ja maskuliinisenä pidettyä sukupuolta miellyttäväksi.

Voidaan argumentoida, että binäärinen sukupuoli-ikäisyys on ulossulkeva ja sen vuoksi sen vahvistamista tulisi välttää. Koen todistavani, miksi binäärinen näkökulman valinta on tehty. En väitä, että sukupuolia on vain kaksi, vaan markkinointi on sukupuolittunutta ja kuluttajia segmentoidaan binäärisesti. Koska kirjojen kansien ulkonäkö on merkittävä osa teoksen markkinointia, olen silloin ottanut tarkasteluun ne samasta näkökulmasta kuin markkinointi.

Se, että voidaanko kirjojen kansien visualisuutta arvioida periteksteinä, ei ole ongelmatonta. Kuva ei ole teksti, joten on mahdollista väittää, ettei sitä voi tekstille suunnatulla teoriolla analysoida. Laajan tekstikäsitelmän mukaisesti kuitenkin kuvia voidaan myös analysoida tekstin lailla, kuten olen tässä tutkimuksessa tehnyt. Koen osoittaneeni visuaalisen lukutaidon sekä tarkan analysoinnin avulla, että kirjan kansien grafiikka kuuluvat peritekstien joukkoon ja niitä voi arvioida samalla tavalla kuin tekstimuotoisia peritekstejä. Toki, otin analyysiini mukaan muita kirjan kansiin kuuluvia peritekstejä, jotka vaikuttavat sen visuaaliseen ilmeeseen.

4.2 JOHTOPÄÄTÖKSET

Olen tässä tutkimuksessa pyrkinyt tuomaan esille, millaisia visuaalisia piirteitä naisten tekemien teosten kansissa on ja miten kannet voidaan niiden analysoinnin avulla lukea yhdeksi peritekstiksi. Genetten paratekstien teoria soveltuu kansien tarkasteluun, tietyn varauksin, erittäin hyvin, sen ottaessa huomioon seikkoja, jotka vaikuttavat kirjan julkaisuun ja olemukseen, jotka eivät liity kirjan sisältöön. Tutkimuksessa erittelin kohdeteosteni

visuaalisia piirteitä hyödyntäen Genetten teoriaa pääteorianana. Todistin kansien visuaalisuuden muuttunutta merkitystä verrattuna Genetten tutkimuksen aikaan sekä niiden tärkeyttä peritekstien joukossa. Lisäksi hyödynsin peritekstin piirteitä markkinoinnin saralla, analysoiden niiden käyttöä. Samoja seikkoja voidaan tarkastella markkinoinnin yhteydessä. Kirjan kannet voidaan siis peritekstien lisäksi tulkita markkinoinnin yhdeksi keinoksi.

Kaikki parateksteihin luettavat yksityiskohdat, kuten tässä yhteydessä kirjan kansien ulkonäkö, tukevat lukijan näkemystä teoksesta. Kannet rakentavat visuaalisuudellaan näkemystä jostain ja tutkimuksessa analysoinkin niiden rakentamaa kuvaa naiseudesta. Teosten ulkonäölliset piirteet, rakentaessaan monipuolista kuvaa naiseudesta, ensisijaisesti omaavat feminiiniseksi miellettyjä visuaalisia keinoja. Vaikka maskuliinisilla piirteillä leikitelläänkin, ne ovat alistetussa suhteessa feminiinisiin ominaisuuksiin. Kirjailijan oletettu sukupuoli tosin vaikuttaa asenteeseemme kirjaa kohtaan, kuten Genette tuo esille (1997, 7).

Kuten aikaisemmin totesin, markkinoinnin kannalta kirjan kansien ei välttämättä tarvitse heijastella kirjan sisältöä, vaan olla lukijaa kiinnostavan näköiset (D'Astous 2006, 143). Koska mitään erityistä määritelmää ei lukijaa miellyttävälle ulkonäölle voi tämän tutkimuksen osalta todeta, voidaan nähdä, että kohdeteosten ulkonäkö saa aikaan esteettisen kokemuksen, jota voidaan pitää kauneuden määritelmänä. Useat kohdeteoksista ovat saaneet yleisessä keskustelussa kehua kauniista kansistaan ja esteettisyys syntyykin sosiaalisessa ympäristössä. Perustelin kohdeteosten rajaaminen naisten tekemään, suomalaiseen kirjallisuuteen sukupuolittavalla markkinoinnilla, jolloin on perusteltua tarkastella tätä binääristä näkökulmaa, tosin erittäin kriittisellä otteella.

Lähteet

Kohdeteokset

Kaaja, Anu 2020: *Katie-Kate*. Helsinki: Teos.

Rantakallio, Inka & Strand, Heidi (toim.) 2021: *Kuka kuuluu? - Kirjoituksia hiphopista ja feminismitä*. Helsinki: Kustannusyhtiö Kosmos.

Strom, Annastiina 2019: *Kerro, kerro*. Helsinki: Kustantamo S&S.

Sjöholm, Emmi-Liia 2020: *Paperilla toinen*. Helsinki: Kustannusyhtiö Kosmos.

Tutkimuskirjallisuus

Lee, Jung Ah & S. Eastin, Matthew 2020: *I Like What She's #Endorsing: The Impact of Female Social Media Influencers' Perceived Sincerity, Consumer Envy, and Product Type*. Journal of Interactive Advertising. Vol. 20, Nro. 1. 76-91.

Arminen, Elina & Logrén, Anna & Sevänen Erkki (toim.) 2020: *Kirjallinen elämä markkinaperustaisessa mediayhteiskunnassa*. Tampere: Vastapaino.

Barthelemess, Thom. 2014: *What makes a good book cover?* Boston: The Horn Book Magazine.

D'Astous, Alain, Colbert, Francois & Mbarek, Imene 2006: *Factors influencing readers' interest in new book releases: An experimental study*. Poetics 34, 134-147. Canada. Editoitu: Tunisia.

Dickie George 2009: *Estetiikka - Tutkimusalueita, käsitteitä ja ongelmia*. Alkuperäisteos: *Aesthetics. An Introduction* (1971). Suom. Heikki Kannisto. Helsinki: Suomen kirjallisuuden seura.

Fransiso, Paolo & Benedetta, Pettorini 2008: *Pink and blue: The color of gender. Child's Nervous system* 24.8. 881-882.

Genette, Gérard 1997: *Paratexts – Thresholds of Interpretation*. Alkuperäisteos: *Seuils*, (1987) Käännös: Jane E. Lewin. , Cambridge: Cambridge University Press.

Jaakkola, Maarit 2019: *Oman lukukokemuksensa visualisoijat : Käyttäjälähtöiset kirja-arvostelut Instagramissa*. Kulttuurin tutkimus 36 : 3–4, 31–44.

Jordanova, Lumilla 2010: *Visualizing Identity. Identity*. Cambridge: Cambridge University Press.

Kinnunen, Aarne 2000: *Estetiikka*. Porvoo: Wsoy.

Moi, Toril 1989: Feminist, Female, Feminine. *The Feminist reader – Essays in Gender and the Politics of Literary Criticism*. New York: Basil Blackwell.

Nevalainen, Terhi. 2015: *Pinkit piikkikorot – Chick lit -kirjallisuuden postfeministiset sisällöt ja lukijat niiden merkityksellistäjinä*. Dissertations in Education, Humanities, and Theology No 67. Joensuu: Publications of University of Eastern Finland

Rahn, Janice 2002: *Painting without permission : Hip-hop graffiti subculture*. Connecticut: Bergin & Garvey.

Rossi, Leena-Maija 2006: Mainonta sukupuolituotantona. *Sukupuolishow – Johdatus feministiseen mediatutkimukseen*. Helsinki: Gaudeamus.

Seppänen, Janne. 2004: *Katseen voima – Kohti viusaalista lukutaitoa*. Tampere: Vastapaino.

Luettelo kuvista

1. kuva. Kustannusyhtiö Kosmos.
<https://www.kosmoskirjat.fi/medialle/?haku=paperilla+toinen&kansikuvat=1>
2. kuva. Kustantamo S&S. <https://kustantamo.sets.fi/media/>
3. kuva. Teos. <http://www.teos.fi/kirjat/kaikki/2020-kevät/katie-kate.html>
4. kuva. Kustannusyhtiö Kosmos.
<https://www.kosmoskirjat.fi/medialle/?haku=kuka+kuuluu&kansikuvat=1>